

Stasys Yla

MARIJA PRABILO
LIETUVAI

Cum approbatione ecclesiastica

Išleido

LIETUVIŲ KATALIKŲ SPAUDOS DRAUGIJA

Spausdino Draugo spaustuvė
4545 W. 63rd St. Chicago, Ill. 60629

DANGAUS PRIVILEGIJA TAUTAI

Mūsų tautos dvasinio piūvio istorija dar nėra parašyta. Kas ją rašys, turės atsakyti į keletą klausimų. Kodėl, sakysim, mūsų tautoje išaugo tokia kryžių meilė, kokios nematome jokioje kitoje krikščioniškoje tautoje? Kodėl religija mūsų liaudyje pasidarė tartum kasdienos apraiška, supinta su nepertraukiama malda ir giesme? Kodėl būta tiek daug pašaukimų į vienuolynus ir vienuolijų veikla išsiplėtė, kaip retai kur, tokiu spartumu ir apimtimi? Pagaliau kodėl Marijos kultas nuo pat krikščionybės pradžios pasidarė toks gyvas ir sukūrė tokias gausias Marijos šventoves?

Neofitai ir reformistai

Žvelgiant bendrai, mūsų tautos įsijungimas į krikščionybės gelmes atrodo buvęs labai lėtas, kaip lėtas ir mūsų tautos charakteris. O tačiau jis nebuvo taip lėtas ir ramus. Būta susitvenkusio nerimo, ieškojimų, blaškymosi ir vėl didelio pakilimo, netgi ekstatiško religijos išgyvenimo.

Mažai mes žinome apie pirmuosius neofitus, kad ir tokius artimuosius Vytauto bendradarbius — Montvidus, Gedgaudus,

Kęsgailas. Ar krikščionybė jiems buvo tik politinės kovos reikalas, kaip kartais pas mus galvojama ir rašoma? Neofitinis pirmųjų kartų tikėjimas rodo pakilimo ženklą. Tai buvo lyg naujas dvasinis paveldėjimas, kuriuo džiaugtasi, kuri stengtasi atžymėti konkrečiais įsipareigojimais. Pirmųjų kartų neofitai statė daug bažnyčių ir jas skyrė ypatingai Marijos garbei.

Bet atėjo kitos kartos, kurioms krikščionybė nebebuvo nauja. Ji tapo lyg tradicinis paveldėjimas — brangus, bet nebe taip branginamas, kaip pirmųjų. Pirmųjų kartų užsidedimą lydėjo kitų apsipratimas, gal ir atvėsimas ypač tarp didikų ir bajorų. Liaudis, kartą įsikabinusi į krikščionybę, pamažu ir patvariai ėjo pirmyn. (Kas pamažu priimama, tas visada stipriau gilėja). 16-sis šimtmetis atskleidžia mūsų šviesuomenės religinį netvarumą. Tuo metu pakirdo religinis nerimas, persilaužimas, nauji ieškojimai ir naujos reformos visoje Europoje. Kiek tos reformos buvo naujos kituose kraštuose, tiek jos mažai buvo suprastos mūsų tautos šviesuomenės. Bet toji šviesuomenė norėjo sekti kitus kraštus ir sekė — pradžioje Vokietiją, paskui per lenkus Šveicariją. Trumpame laiko bėgyje Lietuvos šviesuomenė padarė net tris posūkius: iš katalikybės į liuteranizmą ir iš šio — į kalvinizmą. Bet tai buvo neviskas. Kalvinizmas greit pabiro į sektas, kurių istorikai priskaito ligi 57. To-

kio sektų skaičiaus nebuvo net jokiame kitame reformos krašte anais laikais. Stipriausia iš sektų pasidarė vadinamų antitrinitarų arba unitarų, kurie neigė Kristaus dievybę. Tai buvo kažkas paimta iš judaizmo, nepripažįstančio Trejybės. Kitos sektos neigė moterystę, trečios atmetė viešojo gyvenimo pareigas: karinę prievolę, mokesčius ir t.t.

Lietuvos šviesuomenė pasimetė. Ponijos šeimose buvo net keletas sektų atstovų ir jie plovėsi tarp savęs. Pasimetė net pats reformos vadas Radvila Juodasis, buvęs katalikas, simpatizavęs ir rėmęs liuteronus, apsisprendęs už kalvinizmą ir pagaliau, Szymon Budny, didžiausio Lietuvos eretiko — kilme mozūro įtakoje, palinkęs į unitarizmą. Prieš mirtį Radvila Juodasis desperatiškai ieškojo būdų išsiaiškinti, kur gi yra tikroji tiesa, bet ir mirė nebeišsiaiškinęs.

Lietuvoje, kalbant apie visą valstybę, susitvenkė didelis būrys iš Lenkijos atkilusių ekskunigų, perėjusių į kalvinizmą. Jų parūpino vienas lenkų eksvyskupas, Radvilos draugas. Susitvenkė per Krymą atslinkusios žydų kabalistų galvos. Simonas Budny, Radvilos finansuojamas, vadovavo spaudos centrui, iš kurio buvo skleidžiami raštai prieš Kristaus dievybę ne tik Lietuvoje, bet ir plačiau Europoje. Prieš tuos raštus reagavo net anglikonų ir pačių kalvinų teologai Europoje; jie laikė šią iš Lietuvos einančią kryptį pavojingą patiems reformacijos pagrindams ir visai krikščionybei.

Apgalėta dvasinė krizė

Tokioje padėtyje, trumpai kalbant, buvo atsidūrusi Lietuva tarp 1550 ir 1600 metų. Bet jei klaustume, kas iš tos padėties Lietuvą išvedė, vargiai rastume patenkinamas natūralias priežastis. Vargiai būtų užtekę jėzuitų įsikūrimo, Merkelio Giedraičio pastangų, juo labiau naujų konvertitų didikų, kaip Radvilos Našlaitėlio, refomatoriaus vyriausio sūnaus, ar Leono Sapiegos, vėliau kanclerio, ar Livonijos valdytojo Katkevičiaus. Išsklaidyti susitvenkusį tokį gumulą ir nušviesti dvasinį pasimetimą vargiai būtų buvusios pakankamos bet kurios žmogiškos jėgos. Tai viena.

Antra, kas bandys istoriškai paaiškinti, kodėl nuo 17-to amžiaus pradžios prasidėjo toks nepaprastas didikų grįžimas iš reformacijos į katalikybę — ištisų šeimų arba atskirų žymiųjų šeimų narių? Kodėl pasirodė toks pasinešimas į atgailą, toks gausus naujų bažnyčių kūrimas, naujų vienuolių steigimasis ir rėmimas, toks nuolankus, kaip dviejų Pacų — kanclerio ir hetmono — suklupimas ties bažnyčios prieangiu.

Imkime trečią reiškinį, kurį sunku natūraliai išaiškinti. Kaip toks jaunas kunigėlis Jonas Kazakevičius, kilme šiluvis, Merkelio Giedraičio globotinis, galėjo vesti teisminę kovą su magnatais reformatais dėl bažnyčių atgavimo? Visi teismai tada buvo reforma-

tų rankose, ir jų žinioje — visa vykdomoji valdžia. Bet kur tik šis kunigas ėjo į teismus, ten laimėjo. Bylos trukdavo po 10, 15, 20 metų; teismo sprendimai buvo sunkiai vykdomi. Bet šis kunigas nepralaimėjo nei vienu atveju. Ir kai jis, tapęs Žemaičių pavyskupiū, mirė 1646 metais, buvo atgautos visos bažnyčios, išskyrus keletą filijų ir koplyčių.

Štai kodėl mums atrodo tėra vienas atsakymas: buvo dangaus šviesa ir buvo globos ranka, ir tai susieta su Šiluvos įvykiais, su apsireiškimu, pirmuoju žinomu Europoje.

Marija ištiesė savo globos rankas

Dvasia kai blaškėsi nerami, Marija ištiesė savo globos rankas ir atskleidė dangaus šviesą. Kur buvo garbinamas jos sūnus ir vėliau prasidėjo nusigrįžimas nuo Kristaus, ten Motina įsiterpė ir atsistojo ginti Sūnaus paveldėjimą.

Dangus privilegijavo mūsų tautą šia nuostabia Marijos pasiuntinyste. Gal būt dangus pramatė šiai tautai misiją, — kuri ir natūraliai jai teko, dėl geografinės jos pozicijos. Ar ne mūsų tauta ir valstybė saugojo Vakarų krikščionybę nuo barbarų antplūdžio iš rytų, ir rytų Bažnyčią nuo vakarietinio riterizmo, kuris, prisidengęs Kryžiaus ženklui, siekė išplėsti politinę savo imperiją. Maža mūsų tauta buvo paties dangaus paženklinta

išlikti teisingame Kristaus palikimo kelyje ir paruošta bandymais, kad ištvirtų ateityje, sulaukusi naujų skaudžių smūgių.

Taip, mums rodos, turėtume įglaudinti Šiluvos apsireikimą į platesnius dvasinius mūsų tautos buities rėmus. Gaila, niekas nebandė to plačiau nušviesti. Net Šiluvos kulto istorija mažai težinoma platesniems mūsų visuomenės sluoksniams. Atrodo, tik liaudis tesidomėjusi šia vieta. Ištikro, ji lankė Šiluvą procesijomis, supo šią vietą giliu tikėjimu, laukdama ir patirdama stebuklingos pagalbos. Bet gi prie Šiluvos akmens statė vieną po kitos naujas koplyčias mūsų vyskupai - kunigaikščiai, kaip Aleksandras Sapiega ir Simonas Giedraitis; vysk. Jonas Lapcinskas užsakė kalną apsireikimo statulą Londone ir ją pargabenęs pastatydino "koplyčioje ant akmens". Vyskupai skatino procesijas į šią šventovę, ligi šias procesijas uždraudė ir Marijos kultą ėmė varžyti caristiniai rusai. Nuo 1905 m. jos vėl buvo leistos ir per visą nepriklausomybės metą viešasis kultas vėl plėtėsi. Net dabartinio pavergimo laiku kultas buvo gyvas, nors ir kliudomas. Tik nuo 1961 m. galutinai jis uždraustas ir visiškai paralyžuotas rusiškųjų - bolševikinių pavergėjų.

Šiluvos kultas už Lietuvos ribų

Bet už tai Šiluvos Marijos kultas ypatingu būdu plečiasi kituose pasaulio kraštuose.

Pirmiausia tarp lietuvių išeivių, jų bažnyčiose, vienuolijose ir šeimose. Plečiasi ir tarp kitataučių, kuriems Šiluvos Marija yra “grįžtančiųjų į tikėjimą Globėja”.

Jau yra keletas Šiluvos Marijos altorių lietuvių bažnyčiose Pietų Amerikoje, JA Valstybėse, Kanadoje; yra statulų ir vitražų, nekalbant apie naujus paveikslus ir bareljefus.

Mūsų jaunimas, ypač mažieji, eina šios procesijos prieky. Turiu galvoj šiluvinius būrelius, kurie pradėti organizuoti prieš septynetą metų. Jaunimas meldžiasi į Šiluvos Mariją už Lietuvą ir Lietuvos jaunimą, kad jis liktų ištikimas Kristui. Mūsų jaunimas gyvai tiki, kad Marija, išgelbėjusi Lietuvą anais laikais nuo dvasinio pasimetimo, išgelbės, meldžiama, ir nūnai nuo dvasinio Lietuvos sugniuždinimo. Vienos studentės, šiluvinių būrelių vadovės, žodžiais — *Šiluvos Marijos vardu mes nugalėsime!*

Lėtas mūsų įsijungimas į tas vertybes, kurios mūsų protėviams daugiau bylojo, bet patvarus, — nes mes einam per Mariją prie jos Sūnaus vis artyn, tartum mus lydėtų šie giesmės žodžiai:

*“Būk mūsų Motina meili,
Globos rankas ištiesk!
Dvasia kai blaškos nerami —
Dangaus šviesa nušviesk!”*

KODĖL ŠILUVA, NE AUŠROS VARTAI?

Lietuvių koplyčia Washingtone yra gyvas reikalas mūsų visuomenėje. Tokių gyvų ir taip plačiai siekiančių reakcijų retai tesusilaukė bet kuris naujas projektas.

Žmonių kalbos ir spaudos balsai nesibaigia šiuo klausimu. Tai yra ženklas, jog pats reikalas paliečia kažką giliau — žmonių jauseną, įsitikinimus, interesus. Tokiais atvejais atsiskleidžia ir tam tikra visuomenės veido kortelė, kuri darosi įdomi religinėms išvalgoms.

Motyvai už Aušros Vartus

Visuomenės nerimas iškilo dėl koplyčios titulo bei vardo. Vardas buvo parinktas pagal centrinio objekto bei altoriaus siužetą, — būtent — Šiluvos. Koplyčia turės ir daugiau objektų, bet visuomenė kol kas tuo nesidomi.

Prieš Šiluvos vardą bene pirmieji pasisakė vilniečiai, iškeldami Aušros Vartus. Ginančių Šiluvos vardą, atrodo, lyg ir nebūtų, bet remiančių aukomis skaičius įsidėmėtinau iškalbingas.

Vilniečių pasisakymai neiššaukė spaudoj rimtesnio dialogo. Nesusilaukė atgarsių ir Vilniaus krašto lietuvių sąjungos memoran-

dūmas vysk. V. Blizgiui, išneštas viešumon bei plačiau paskleistas.

Vilniečių memorandumas savo turiniu neiškėlė naujų dalykų, kurių nebūtų buvę prieš tai ar po to spaudoje. Bet jis užsitar nauja daugiau dėmesio savo oficialumu ir kolektyviškumu.

Dėmesio verta ir viena šio rašto pastaba: "Lietuvių tautai, lygiai kaip ir Vilniaus Krašto Lietuvių Sajungai, esmėje skirtumo nesudaro, kuri Marijos paveikslą garbintume — Šiluvos ar Aušros Vartų. Ji vis vien mums pasiliks vienodai brangi ir meilinga Dieviškoji Kristaus Motina". Kitoj vietoj dar pakartojama: "Jeigu stebuklai suprantami antgamtinių galių apsireiškimo prasme, tai ir skirtumų negali būti daroma tarp Aušros Vartų ir Šiluvos Dievo Motinos stebuklingųjų paveikslų".

Kodėl tačiau vilniečiai daro skirtumą ir įsakmiai pasisako už Aušros Vartus? Kokie motyvai lemia jų pasisakymą — esminiai ar antriniai, religiniai ar patriotiniai - politiniai ?

Iš jų motyvų labiausiai pabrėžiami šie: Aušros Vartai esą plačiau žinomi Lietuvoje ir pasaulyje; istoriškai jų kultas siekias senesnių laikų; labiau tinka reprezentacijai, nes tai sostinės šventovė; patarnauja populiarinti Vilnių, kaip Lietuvos sostinę; pagaliau "efektingiau gali atremti slavų įtaką

ir jų užmaskuotus kėslus Lietuvoje, Vatikane ir pasaulyje”.

Šie motyvai gali atrodyti įtikinantys ir ypač glostantys patriotinius jausmus. Bet, kaip matysime, jie gana neatsargūs savo pagrindimu, religinės srities suplakimu su politine ir istorinės tiesos pažeidimu.

Marijos ar sostinės kultas?

Labai suprantama, jog vilniečiai jaučiasi “įpareigoti budėti Lietuvos sostinės Vilniaus sargyboje, o ypač kelti balsą tada, kada Vilnius ir su juo susijusios religinės, tautinės bei valstybinės brangenybės yra pažeidžiamos”.

Šis vilniečių budrumas yra girtinas, tačiau reikia atkreipti dėmesį į peiktiną jų neatsargumą, kuris lydi visą memorandumą, o ypatingai toki galvojimą: “Marijos kultas mums, kaip lietuviams..., yra vidinio jausmo akstinas, nuolat dilgąs ir žadinąs mūsų dvasinį atsparumą, ryžtą, budrumą ir tylų pasipriešinimą prieš slaviškąją antplūdį į mūsų kraštą, tautą ir valstybę”.

Jei tik toks būtų pas lietuvius Marijos kulto supratimas, būtų geriau, kad mes nebandytume jo reprezentuoti Washingtone. Daugelis lietuvių, reikia manyti, nei taip jaučia, nei taip galvoja. Marijos kultas neturi pašvęstų kulkų šaudyti į ką nors, o tuo pačiu akstinti tautinius ar valstybinius pasipriešinimus.

Jei Marijos kultas tarnautų kovai prieš slavus, tai Šiluva tokiam reikalui visai netiktų. Ji netinka ir vilniečių uždaviniui būti sostinės sargyboje. “Šiluva niekad negalės prilygti Aušros Vartams”, nes ji “tik provincijos miestelis”. Pirmiausia, visų akys turi būt nukreiptos į sostinę. Dėl sostinės “Jeruzalės, o ne dėl kokio nors kito miesto likimo” verkęs ir Kristus. “Kaip Kristui Jeruzalė, taip lietuviams, o ypač vilniečiams, yra brangus Vilnius”.

Ir vėl naujas neapdairumas. Kristus verkė ne dėl pačios sostinės, o kad ji “nepažino savo aplankymo meto”, kad ji ieškojo jame politinio vado, ne dvasinio. Žydų vadai norėjo, kad Kristus dvasinę savo įtaką nukreiptų prieš pavergėjus romėnus ir, kai to nedarė, buvo palaikytas tautos išdaviku. Kristus atėjo skelbti gryną religiją, o ne palenką politikai.

Kalbant dėl Vilniaus, tai jis ne vieną kartą buvo užsitarnavęs dangaus ašarų. Eent du sykiu ši mūsų sostinė buvo priešų paversta griuvėsiais ir pelenais. Prie tų griuvėsių neatsirado Marija ir neguodė. Ji pasirodė ir pravirko tada, kai griuvėsiai iš-tiko tautos tikėjimą. Ir tada ji pasirinko ne sostinės papėdę, o akmenį paprasto miestelio laukuose.

Ne mums spręsti, kodėl centrinės Marijos kulto vietos pasaulyje išaugo šalia sostinių. Bet mums dera šio fakto neišleisti iš

akių. Prancūzams ir portugalams, tur būt, ir neateitų į galvą toks klausimas, kodėl Liurdas ar Fatima, o ne Paryžius ar Lisboa? Jie pergerai žino, ką mena šios šventovės, palyginus su kitom, kurių jie taip pat turi ir savo sostinėse. Tuo tarpu vilniečiai atrodo lyg nežinotų, kas yra Lietuvos Liurdas ar Fatima. Juk jiems, pagal memorandumą, ir “Aušros Vartai, kaip ir Liurdas ar Fatima”, atseit — kaip Marijos apsiareiškimo vieta.

Nesusipratimas lyginti paveikslą su apsiareiškimu

Vilniečių memorandumas nei vienu žodžiu neprisimena Marijos apsiareiškimo Šiluvoje. Kalba tik apie šilvinį Marijos paveikslą. Memorandumo autoriai, matyt, nebuvo įsiskaitę koplyčios iniciatorių viešo rašto, arba tas raštas nepakankamai pabrėžė, jog Washingtone reprezentuojamas Šiluvos apsiareiškimas.

Dalis vilniečių, gal būt, tikrai nežino, jog Šiluva turi du Marijos kulto objektus: stebuklingąjį paveikslą ir Apsiareiškimą. Tie objektai turi ir dvi atskiras šventoves, viena nuo antros per kilometrą atstu. Paveikslo istorija ir kultas yra senesnis, bet nepalyginamas ir nelygintinas su Apsiareiškiosios kultu.

Neakylumas ar nežinojimas supainiojo

memorandumo autorius. Jie manė turį reikalą su dviem paveikslais. (Panašiai galvojo ir kai kurie žurnalistai.) Taip prasidėjo ieškojimas palankesnių motyvų vilniškiam paveikslui prieš šiluvinį. Tiems, kurie gerai žinojo, jog Šiluvos vardo parinkimas iškelia Marijos apsireiškimą, vilniečių akcija atrodė tikru nesusipratimu. Tokių paveikslų, kaip vilniškis ar šiluvinis, pasaulyje yra tūkstančiai. Mes patys jų turime keliolika, o lenkai keletą dešimtų. Tuo tarpu Marijos apsireiškimai visame pasaulyje neprasksta nei dešimties rankos pirštų.

Šiluva yra pirmas žinomas Europoje ir antras pasaulyje Marijos apsireiškimas, deja, per mažai žinomas ir Europai ir juo labiau pasauliui. (Kodėl taip yra, mes dar prisiminsim.) Šimtai kraštų, išskyrus penketa, nėra turėję tokio įvykio. Tuo tarpu mes, turėdami apsireiškimą ir jo kultą, kuris trunka jau 350 metų, negi dar galėtume iš viso galvoti apie bet kurią paveikslą. Jaučiantiems ši esminį skirtumą tiek pasauliečiam, tiek kunigam negalėjo kilti nei klausimo, ką reikėtų rinktis centriniu objektu Washingtono paminklinei Marijos koplyčiai.

Kodėl ne visi tai jaučia, o gal ne visi ir žino?

Ar Šiluvos apsireiškimas ištirtas?

Gal kaltas lietuvių broožas palikti šven-

tus dalykus tiems, kurie asmeniškai jų ieško ar domisi. Visuotinis domėjimasis, ypač egzaltavimasis dėl stebuklų, kaip tai matome pas pietiečius, mums visiškai svetimas. Lietuviškas santūrumas ar atsargumas linkęs greičiau laukti, žiūrėti, abejoti. “Kažin kaip ten yra buvę su tuo apsireiškimu — ar jis ištirtas, istoriškai pagrįstas, ar pripažintas ir aprobuotas Romos?”

Mokslinis apsireiškimų ar stebuklingųjų paveikslų tyrinėjimas visada yra girtinas ir svarbus, bet ne esminis pačiam kultui. Bažnytinė vyresnybė paprastai atlieka pirminį tyrinėjimą ir labiausiai žiūri, ar įvykiai neprieštarauja kuriuo nors būdu tikėjimui bei dorai. Jei nieko nerandama priešingo, tada nekliudoma garbinti.

Toks pradinis tyrinėjimas Šiluvos įvykių neabejotinai buvo padarytas dar vysk. Merkelio Giedraičio patvarkymu. Toliau Žemaičių vyskupai vienas po kito ne tik leido kultą apsireiškimo vietoj, bet ir patys asmeniškai jį rėmė. Jokio tiesioginio pripažinimo ar išakmios aprobacijos tokiais atvejais nedaroma nei iš vyskupų, nei iš Romos pusės.

Moksliniai tyrinėjimai daromi savo keliu, jeigu jie iš viso daromi, ir jie nelemia, juoba neapsprendžia paties kulto.

Taip pat dera žinoti, jog Marijos apsireiškimai, kaip ir mūsų šiluvinis, nėra ko-

kia tikėjimo dogma, kurią visi turi priimti ir tikėti. Juo labiau tokios tikėtinumo pareigos neturi stebuklingieji paveikslai. Daugiau ar mažiau tyrinėsime, nuo to kulto padėtis, lygiai ir mūsų pareiga, nepasikeis. Mes esame laisvi priimti šiuos stebuklingus Įvykius, juos tikėti, garbinti ar ne. Jei sakome, jog tauta tiki Marijos apsireiškimu ar garbina kuri stebuklingąjį paveikslą, tai reiškia daug kas iš tautos tiki bei garbina, bet nebūtinai visi.

Galima prileisti, jog vilniečiams labiau tikėtinas ir garbintinas Aušros Vartų paveikslas, negu Marijos apsireiškimas Šiluvoje. Tam jie turi pilną laisvę. Bet pagerbdami kitų laisvę, jie neturėtų mažinti ar neigti kitiems didesnio tikėtinumo Šiluvos apsireiškimu ir labiau telktis ties jo kultu.

Ar Šiluva ne kontroversinė?

Prispėliota — prirašyta, jog Aušros Vartų prisibijoma dėl galimos politinės kontroversijos su lenkais. Bet lietuviškas atsargas ar replika vilniškei kontroversijai padiktavo iškelti klausimą, ar pati Šiluva nėra kontroversinė? Nesu pats skaitęs Jer. Cicėno straipsnio "Naujienose", tik radęs ištrauką. Esa, Marijos kultas Šiluvoj buvęs atkirtis reformacijai. Tur būt, bičiulis Cicėnas norėjo pabrėžti, jog, iškeldami Šiluvą, mes suerzinsim mūsų brolius reformatus.

Į tai atsakė "Laisvojoj Lietuvoj" p. O.

Algminienė. “Ir gerai, rašė ji, kad buvo (atkirtis) ! Visi ištikimieji katalikų Bažnyčiai lietuviai galime būti dėkingi ‘atkirčio’ vykdytojams, nes jie išgelbėjo mums Motiną”. Iš tikro, jeigu reformos “kirtis” būtų pavykęs Lietuvoje, šiandien nebūtų mums ko svarstyti Šiluvos ar Aušros Vartų klausimo. Marijos kultas būtų savaime iškritęs iš religinės mūsų istorijos.

Jei šią istoriją priimame ir ja remiamės, tai neturėtume jos nei bijoti. Istorinė tiesa nėra baugi, jeigu ją teisingai suvokiame.

Tiesa, jog Šiluva, kaip nei viena kita vietovė, buvo didelių religinių kovų centre. Reformacija pradžioj brendo Žemaičiuose, o po Radvilos Juodojo mirties vėl Žemaičių didikai perėmė atstatyti kalviniškos reformos bėgius. Šiluva jau nuo 16 a. pusės buvo parinkta ruošti Žemaitijai ir vidurio Lietuvai kalvinų pastorius, katechetus, mokytojus. Praktiškai šis planas pradėta vykdyti 16 a. pabaigoj. Dėl to Šiluvai buvo padarytas kirtis, atimant visa, kas priklausė katalikams ir jų šventovei. Kirtis buvo padarytas remiantis Šiluvos dvaro savininkų patronato teise. Tuo tarp atkirtis buvo vykdomas remiantis Lietuvos Statuto teise, einant per teismus ligi Vilniaus tribunolo, kuris ir tarė galutinį žodį. Tose teisinėse kirtio — atkirtio kovose dalyvavo žymios didikų giminės. Tose kovose rastume didelių

abiejų pusių atkaklumą, bet lygiai ir garbingumą. Dėl to tų kovų nereikėtų gėdytis.

Pats Marijos kultas Šiluvoje vis dėlto neturi ryšio su šiom kovom tiesiogine prasme. Jis prasidėjo žymiai anksčiau ir stipriais šuoliais kilo ne dėl prasidėjusių ar įsibėgėjusių kovų, o dėl Marijos apsireiškimo. Apsireiškimas, kaip sakoma viename dokumente, paskatinęs katalikus ieškoti Marijos ir prarastos jos šventovės. Bet įdomu, Apsireiškusiosios kulte niekad nebuvo vartotas “Pergalėtojos” ar “Kovotojos” titulas, o tik “Ligonių Sveikatos”.

Lietuva tuo metu buvo lyg dvasinis ligonis. Reformacijos banga buvo tik proga atsiskleisti diduomenės ir bajorijos dvasinėms negalėms. Iš tikro, tai buvo ne reformacija, bent pradžioj, o dvasinis chaosas, religinis ir moralinis pasimetimas, kuris Lietuvą galėjo palaidoti griuvėsiuose.

Marijos apsireiškimas, atrodo, ir buvo tas didysis dvasinis supurtymas, sujaudinimas, kuris akivaizdžiai pažadino tautoj naujas dvasinio atgimimo jėgas. Ir jei po to Lietuva tapo kryžių, šventovių kraštu, jei pats Marijos kultas puošėsi naujais židiniais ir jei visas 17-sis amžius tapo didžiausio dvasinio pakilimo amžiumi, — tai kam turėtume būti dėkingi?

Ar Šiluva mažiau žinoma?

Vilniečių memorandume pakartotinai tei-

giama, jog Aušros Vartai labiau žinomi Lietuvoje ir pasaulyje. Nuo kada jie žinomi? Esą, “nuo 16 šimtmečio pradžios”. Tokie vartai, tiesa, žinomi, kaip Vilniaus mūrų dalis, bet tai dar nieko nesako apie Marijos kulto pradžią. Pirmoji koplytėlė tuose Vartuose įrengta tik 17 a. pabaigoj (1671), o Marijos paveikslas, kaip tvirtina Hilariono reliacijos, tada buvo dar “kaip ir kiti stebuklais negarsėję paveikslai”.

Tuo tarpu Šiluvos bažnyčia, pašvęsta Marijai su jos atlaidais ir specialiu paveikslu egzistuoja nuo 1457 metų. Į Šiluvą atlaidų metu, kaip liudija Martyno Mažvydo laiškas, jau 16 a. vidury keliavo maldininkai, netgi protestantai, iš Prūsų, nekalbant apie artimesnių vietovių žemaičius. Marijos apsireiškimas įvyko 1608 metais. Ir kai po reformacijos audrų bažnyčia buvo atstatyta, 1629 suplaukė į Šiluvą net 11,000 maldininkų.

Žemaičių vyskupų reliacijos šv. Sostui liudija, kad Šiluvon per atlaidus atvykdavo maldininkai iš visos Lietuvos, net Vilniaus, o taip pat iš Kuršo, Prūsų, Lenkijos ir Gudijos. Paveikslo vainikavimo metais (1786) suplaukė per 30,000. Apie tiek pat buvo susirinkę 1886, kai buvo vainikuojama Apsireiškusios statula. Kai po rusų draudos vėl buvo leistos procesijos, 1906 atvyko organizuotai daugiau kaip 50,000. Nepriklaus-

somybės metais per 8 atlaidų dienas praplaukdavo ligi 100,000 žmonių.

Ar Aušros Vartai bent kada matė tokias maldininkų minias? Jei susitvenkia ir uždaro siaurą gatvę, tai vis dėl to ne tūkstančiai. Aušros Vartai buvo daugiau pačių vilniečių lankomi. Iš toliau užklysdavo tik tie maldininkai, kurie specialiai vykdavo į Verkių Kalvarijas.

Net šiluvinis paveikslas 141 metais pralenkia vilniškį aukščiausiu kultiniu įvertinimu, atseit — Romos vainiko gavimu. Tad be reikalo vilniškiai pabrėžia pirmenybę ir pranašumą savo labui; be reikalo ir visuomenei tokius dalykus skelbia “neginčytinos istorinės tiesos” vardu.

Ar Aušros Vartai pirmavo Vilnijoje?

Jeigu jau norim remtis istorine tiesa, tai Aušros Vartams net pačioje Vilnijoje turim pripažinti dar kuklesnę vietą. Vilnius dar neturėjo garsėjančio stebuklais paveikslo, kai procesijos iš sostinės nuo 17 a. pradžios keliavo į Trakus. Čia Vytautas 1409 pastatė bažnyčią ir įstatė Marijos paveikslą. Šis paveikslas pirmasis Lietuvoje buvo vainikuotas (1718) Romos Šv. Petro bazilikos kapitulos vainiku.

Tokio vainiko, antrojo iš eilės, susilaukė vilniškis Marijos paveikslas Šv. Mykolo bažnyčioje, statytoje kanclerio Leono Sapiegos. Tai pirmasis stebuklais pagarsėjęs sos-

tinės paveikslas. Tuomet, kai jis didelėse iškilmėse buvo vainikuojamas (1750), Vilnius dar buvo nepriklausomos valstybės sostinė. (Ši aplinkybė, rodos, būtų verta dėmesio tiems, kurie šiame klausime vartoja ir valstybinius motyvus.)

Vilnius turi ir daugiau stebuklingųjų Marijos paveikslų bei statulų — viso devynis. Kodėl tad siedinti Vilnių tik su vienu Aušros Vartais? Kodėl tik ši šventovė turėtų talkinti vilniečių Sąjungai spręsti “sostinės sargybos” bei gynybos problemą?

Tiesa, Aušros Vartai vienintelis Marijos paveikslas, kuris susilaukė Romos vainiko Lietuvai vėl atgavus nepriklausomybę. Bet tuomet (1927) Vilnius buvo lenkų rankose. Šio vainikavimo fakto nebūtų galima Washingtone nereprezentuoti, nes tai aukščiausias kultinis įvertinimas. Bet kaip paaiškintum koplyčios lankytojams, kad Vilnius su šia šventove visuomet priklausė Lietuvai?

Kodėl tad, vilniečių akimis, “lietuviai padarytų didžiausią tautinę - istorinę klaidą, atsisakydami nuo Aušros Vartų paveikslo talpinimo Washingtono katedroje”? Kitaip, “mes būsime kapituliavę mūsų pagrindiniame gynybos avanposte Vilniuje... leidžiant blėsti žmonių tikėjimui ir pamaldumui į Aušros Vartų stebuklingąją Marijos paveikslą, kas reiškia Vilnijos lietuvių nutautinimą pagreitinti, durų atvėrimą len-

komanijai į Rytų ir Pietvakarių Lietuvos žemes bei žmones”.

Šioj jausminėj motyvacijoj, šalia perdėjimų, pernelyg pabrėžiama lenkomanija, kuri tikrovėje yra lenkofobija. Tik lenkofobija galėjo padiktuoti vilniečiams “daryti prielaidas”, jog lenkai per savo kardinolą Višinskį bus sukliudę pasirinkti Aušros Vartus, o gal jie bus paveikę JAV hierarchiją ir ši bus “aprubežiavusi laisvą pasirinkimą koplyčiai įrengti”. Dar daugiau: “o gal net Vatikano sluoksniuose naudojamas tam tikras pageidavimas, nurodymas ar net tiesioginis spaudimas”.

Iš kur toji lenkų baimė?

Šios “prielaidos”, žinoma, neįrodo, jog lenkai kuriuo nors būdu būtų brovęsi į šį mūsų reikalą. Lenkai greičiau yra išibrovē į pašamonį. Tai atskiras mūsų gyvenimo reiškiny, vertas, gal būt, platesnio dėmesio. Atrodo, tartum be lenkų mes nebegalėtume nieko patys veikti ir jokio sprendimo rasti. Nuo jų ginamės, jų kratomės ir, atrodo, nepajėgiam. Norim būti sau tauta, bet vis lyginamės su lenkais; tarsi neturėtume nieko daugiau, su kuo galėtume lygintis.

Girdi, mes negalime tapatinti “lietuvio” ir “kataliko”, nes taip daro lenkai — ir tai yra negera. Bet gera Marijos kultu ginti Vilnių, nes taip darytų geri lenkai katalikai,

net dvasiškai. Vieno žurnalisto žodžiais, „lenkai visais įmanomais būdais naudoja Bažnyčią ir jos institucijas savajai politikai, saviesiems kėslams... Tad ir lietuviai vis jau turėtų išdrįsti bent vieną kartą visiškai oficialiai ir drąsiai šį taip svarbų katalikišką reikalą — koplyčios įruošimą — panaudoti savajai ‘politikai’ ”.

Lenkų kompleksas, kaip matom, jaukia mūsų pačių savitą vertybių pajautimą ir muša iš rėmų blaivų galvojimą. Argi ne keista, kad dalis visuomenės tuoj pasigavo tos pačios minties, jog be Aušros Vartų Washingtono Vilnius bus prarastas lenkams. O kad bus prarastos visos Marijos šventovės Lietuvoje, nes jas užgulęs spaudžia sovietinis priešas, tai nei vilniečiams, nei kitiems neatėjo į galvą būkštauti.

Ir vėl keista, kad pradėjom baugintis lenkų kėslais tokiu metu, kai Vilniui ir Lietuvai gresia sovietizacija, rusifikacija ir šventovių likvidacija. Tiesa, prie tos likvidacijos sovietai eina laipsniškai ir bent Aušros Vartų kol kas neliečia. Liečiamos kitos šventovės ir ypatingai Šiluva. Prieš Šiluvą prirašyta straipsnių, reportažų, išleista J. Vedeikio stambi brošiūra; maldininkų keliavimas suvaržytas, kunigų vykimas kontroliuojamas; ateistiniai būreliai ir apylinkių komitetai užvaromi prieš Šilinių at-

Šiluvos Stebuklingosios Dievo Motinos paveikslas, vainikuotas Romos Šv. Petro kapitulos vainiku 1786.

laidus daryti visa, kad sulaikytų keliaujančius į Šiluvą.

Atrodo, jog komunistai geriau žino už mus, kuri Marijos šventovė reikalingesnė Lietuvai ir pavojingesnė jų tikslams. Pana-

šiai žinojo ir caristiniai rusai, dėl to ypatin-
gai varžė maldininkų bei kunigų vykimą Ši-
luvon. Rusams Lietuvą valdant, Šiluva bent
100 metų buvo nebeprieinama maldininkams
iš kitų kraštų ir jos garsas nebeišėjo pla-
čiau už Lietuvos ribų. Galima įsivaizduoti,
kiek rusų kėslams būtų buvęs nenaudingas
svetimųjų lankymas apsireiškimo vietas
Lietuvoje.

Kaip su tautine reprezentacija? . .

Turėdami Marijos apsireiškimą Šiluvoje,
mes turime ir pareigą jį reprezentuoti ki-
tiems. Mūsų pareiga išnešti pasaulin apsi-
reiškimo faktą, kuris yra buvęs pirmasis
Europoje. Toks faktas Marijos kulto visu-
moje negali būti toliau nežinomas. Ko ne-
padarėme anksčiau, būdami savajame kraš-
te, turime padaryti dabar. Washingtono
koplyčia, skirta Šiluvos titului, būtų pirmas
ryškesnis žingsnis ta kryptimi.

Tautinė reprezentacija neturėtų būti pa-
statyta aukščiau kultinės, kaip tai daro-
ma vilniečių memorandume, šventovė, ko-
kia ji bebūtų, pirmon eilėn yra šventovė ir
tik antron eilėn atstovaujanti Lietuvą, lie-
tuvų įrengta ir t. t. Tie dalykai praktiškai
neatsiejami, tačiau akcentai gali skirtis. Ši-
luva, iš tikro, bus nemažiau reprezentatyvi
ir tautine prasme, nes bene labiausiai susie-
ta su krašto istorija ir mūsų krikščionijos

Marijos apsireiškimas Šiluvoje A. Varnas

raida. Aušros Vartai ta prasme mažiausiai tikėtų, nes, kaip šventovė, neturi ryškesnės istorijos, be to, neturi jokio ryšio su krašto ir krikščionijos raidos istorija. O istorinis

mūsų koplyčios pristatymas ir jos centrinio objekto istorinis surišimas turės būti padarytas. Ir tai turės didelės reikšmės tiek taautos, tiek jos krikščionybės reprezentavimui.

Tautinės reprezentacijos minties vedinas, vienas redaktorių buvo siūlęs vašingtoninę koplyčią pavadinti "Our Lady of Lithuania". Gaila, kad tokios "Our Lady" mes neturėjome. Neturi ir kiti kraštai tokios "nacionalinės" Marijos. Šios minties autorius galvojo apie "sudėtinę" Mariją — iš visų esamų mūsų šventovių. Bet sudėję visas Marijas, geriausiu atveju gautume tik "Our Ladies of Lithuania". Bet kodėl jas dėti visas — lygiomis lyg į galeriją ar Marijos panteoną?

Šis pasiūlymas kai kam atrodė labai šaunus, juoba galįs patenkinti ir oponentus. Bet kaip tai atrodytų svetimiesiems? Kogi lietuviai nori, ar pasirodyti Marijos paveikslų gausumu bei originalumu? Deja, nei vienu, nei antru nieko per daug nenustebintume, juoba nepralenktume. Marianiškos galerijos (oratorijos) tipas nei mums yra tipiškas, įprastas, nei būtų suprantamas kitiems. Pagaliau vašingtoninė amerikiečių šventovė yra kulto pastatas ir kaip toks reprezentuoja Amerikos tikinčiuosius. Tad ir mūsų reprezentacija gali turėti tik kultūrinį (koplyčios) pobūdį su konkrečiu centru bei centruojančiu — altoriniu objektu.

Aišku, reprezentacijai tarnaus visa kopolyčia su įvairiais meniniais - istoriniais kūriniais. Bet centrinis objektas bus kultinis ir jis pabrėš dangaus privilegiją Lietuvai šiluviniu Marijos apsireiškimu.

Susimąstymo punktai

Gerai, kad šis Šiluvos - Aušros Vartų klausimas iškilo nūnai, negu jis būtų slypėjęs dar kokį dešimtmetį — ligi naujos panašios progos. Dabar iškilęs, jis prašosi kai kurių pergalvojimu, kurie būtų reikšmingi tautiniam - visuomeniniam brendimui.

1. Mūsų žmonės, pasirodo, lengvai įjautinami patriotiniais motyvais. Bet ar neperdaug jais žaidžiama, lyg nebūtų pavojaus patiems susižeisti ir pažeisti kitus?

2. Mūsų patriotikoje persveria jausmas — be gilesnių kultūrinių, istorinių šaknų. Perstipriai veikia kažkada susikurti išpūdziai, vėliau nepatikrinami racionalistiškai? Ar racionalu laikytis auklės (lenkų) sijono?

3. Nesame iš prigimties linkę į erezijas, kaip mūsų kaimynai slavai. Bet ar ne jie kai kam maišo galvą, kad religiją lenktume tautiškumui, kaip aukščiausiam — sureligintam tikslui. Ar Dievui iš to garbė ir tautai palaima?

4. Intelligentinis dėmesys savo šventovėm, pasirodo, atsitiktinis. Jis iškyla tada, kai prireikia ką nors kita ginti ar ką nors

kita reprezentuoti. Aušros Vartai kitados buvo Vilniui vaduoti sąjungos, o nūnai Vilniaus krašto lietuvių sąjungos priemonė ginti sostinės bylai. Ar ne dėl to kitos šventovės pasidaro bereikšmės?

5. Marijos kultas ir šį kartą neiškilo kaip platesnės reikšmės objektas. Ar jis nėra krikščioniškosios mūsų kultūros dalis, religinės - bažnytinės mūsų istorijos šakotas faktas, pagaliau tautos dvasios ugdymo faktorius?

6. Gera ir teisinga kovoti tiesią bei garbingą kovą už tautą ir sostinę. Bet dangus, atrodo, veda kovą kitoj plotmėj: nori laimėti šią atkaklią tautą Dievui, nes ji, kaip kitados žydai, vis dar nepažįsta "savo applanavimo meto". Nežiūrint pirmojo applanavimo prieš 356 metus Šiluvoj, tauta nelenksta juo domėtis, suprasti, įvertinti. Nūn įvyko du nauji applanavimai — Girkalnyje ir Skiemonyse...

Ar bus taip sunku dangui "įveikti" mus, kaip suliberalėjusią Prancūziją, kur Marija pasirodė taip pat tris kartus? Beje, šios dvi tautos krikščioniškoj Europoj ir europiniaime katalikų Bažnyčios prieglobstyje yra turėjusios jauniausios ir vyriausios dukters poziciją. Ar ir dėl to joms skiriamas panašus Marijos dėmesys?

KAIP ŽIŪRĖTI Į SKIEMONIŲ APSIREIŠKIMĄ

Žinios apie Skiemonių įvykius ateina įvairiais keliais. Vienos iš komunistinės spaudos, kitos laiškais, trečios per atvykstančius į Vakarų pasaulį.

Pirmoji vieša reakcija tilpo komunistų oficioze "Tiesoje". "Tiesos" korespondentas V. Miniotas plačiau atpasakojo įvykį ir pridėjo savo komentarus su kaltinimais Skiemonių klebonui A. Papučkai, jog jis visą tą istoriją esąs sugalvojęs. Vėliau iškilo regėtojos Romos Macvytės liudijimas, kuris Lietuvoj, atrodo, nurašinėjamas ir eina per rankas. Keletas nuorašų yra pasiekę ir laisvąjį pasaulį.

Apie įvykį Lietuva pirmiausia sužinojo iš komunistinės spaudos. Žmonės pradėjo plaukti iš visur, pastaruoju laiku net iš Ukrainos, Gudijos, Latvijos. "Žmonių ten visuomet pilna: eina, važiuoja net iš toli lengvom mašinom" (laiškas). Didesni ar mažesni būriai, o kartais ištisos minios, kaip rašoma laiškuose, meldžiasi ir gieda apsireiškimo vietoje. "Buvo tylus vakaras, tai už 2 kilometrų išgirdom, kaip žmonės gieda ir meldžias" (laiškas). Skiemonių bažnyčioj

ištisom dienom ir net naktim klausoma išpažinčių. Dvasiniai atsivertimai gausūs. Esama ir įvairių pagijimų, net iš kaulų tuberkuliozės ir kitų sunkių ligų. “Mūsų Marija daug jau kam padėjo — kam akis, kam ranką sugražino” (laiškas).

Apsireiškimo kultas vyksta spontaniškai. Jis nei skatinamas, nei draudžiamas iš bažnytinės pusės. Sovietinė valdžia — vietinė ar įsakyta iš viršaus — praėjusią vasarą bandė drastiškai kovoti su plūstančių maldininkų miniomis. Tačiau ir šios priemonės nesulaiko žmonių. Jau yra parašyta “Giesmė į Mariją Skiemonyse” ir giedama Lietuvoj. Kažkoks dailininkas parengęs altorių su Apsireiškusios paveikslu, kurį vietiniai ateistai jaunuoliai bandė išniekinti, net uždegti, bet juos ištikusios nelauktos nelaimės.

Per dvejus metus nuo įvykio buvo galima surinkti daugiau medžiagos, ją palyginti ir šiek tiek patikrinti. Prieš vertinant įvykį, pirmiausia tenka pakartoti jo eigą, juoba, kad ne visi apie tai buvo skaitę ir gal ne viskas mūsų spaudoje dar buvo skelbta.

Kaip Marija pasirodė ir atrodė?

Apsireiškimas įvyko Janonių kaimo laukuose, kuris dabar priklauso kolūkiui. Pirmas regėjimas buvo 1962 liepos 13 — penk-

tadienį 11 val. vakare. Regėtoja Roma Pranciška Macvytė, aštuoniolikmetė (g. 1944. I. 23), ėjusi dobilų lauku pas karvę ir staiga pamačiusi nepaprastą šviesą. Dar paėjusi pirmyn, pamačiusi altorių, kaip Skiemonių bažnyčios didysis altorius, kuriame degė dvi eilės žvakių, kiekvienoj po penketą. Altoriuje stovėjusi Marija balta suknele, perjuosta mėlynu kaspinu. Ji laikiusi pakėlusį rankas, kaip laiko kunigas šv. mišių metu. Virš galvos buvęs tamsus dangus, kuriame mirgėjo daug žvaigždžių. Marijos plaukai buvę palaidi, geltoni, lyg auksas, ilgi — ligi kojų.

Vieta, kur Marija pasirodė, buvo dobielienoj, 46 žingsniai ligi sodybų šulinio. (Macvyčių sodyba nuo šulinio — apie 100 metrų). Marija žiūrėjus sodybų linkui; už Marijos nugaros buvusi Petro Sadūno sodyba. Tas pirmas regėjimas trukęs apie 5—10 minučių. Mergaitė tuo metu, atrodo, nieko Marijos neklausė ir Marija taip pat nekalbėjo.

Antras regėjimas įvyko šeštadienį tą pačią vakaro valandą, kai mergaitė, motinos ir kaimynės Duntienės patariama, paėmusi rožinį į rankas, ėjo į tą pačią vietą. Pusiaukelėj ją apėmusi didelė baimė. Priėjus prie šulinio ji sustojusi ir staiga pamačiusi Mariją. Iš karto puolusi ant žemės ir keliais artėjusi prie jos. Šį kartą Marija stovėjusi ne ant altoriaus, bet ant nedidelio

staliuko, kuris buvęs apdengtas balta drobule su kryžiukais.

Marija buvusi apsirengus kaip ir pirma. Jos plaukai buvę tokio pat ilgumo. Ant galvos buvusi lyg karūna, lyg erškėčių vainikas. Dabar Marija laikiusi rankas suglaustas, o ties krūtine, kairėj pusėj, buvusios priglaustos pražydušios lelijos.

Marija atrodžiusi truputį didesnė už mergaitę. (Mergaitės ūgis 160 cm.) Marijos balsas, kalbant, buvęs vidutinio stiprumo, labai gražus, kaip penkerių metų vaiko. Marijos akių mergaitė negalėjusi įžiūrėti, nes šviesa buvusi labai stipri. Žiūrėjusi tik į lūpas ir ją visą.

Ką Marija kalbėjo mergaitei?

Prisiartinusi keliais prie Marijos, mergaitė atsistojusi, kad galėtų pabučiuoti jos kojas. Pabučiavusi tą vietą, kur kojos galėjusios būti. Jos buvusios pridengtos rūbo ir ji jutusi, kad bučiuojanti rūbą, o ne kokią kitą medžiagą. Po to mergaitė atsiklaupusi ir visą laiką klūpojusi ir verkusi. Pro ašaras ji klausė Mariją:

— Švč. Mergele, kodėl man antrą kartą pasirodei? Kodėl nepasirodei kunigams, vyskupams ar maldingiems žmonėms, o man, tokiai menkai dulkei?

Marija atsakė;

— Mergele lelija, tu buvai to verta.

Tada mergaitė prašė:

— Švč. Marija, gelbėk žmoniją nuo pražūties ir ligų.

Marija atsakė:

— Žmoniją išgelbėsiu nuo pražūties tada, kai pasaulis pasidarys maldingas, o aš tave išgelbėjau nuo mirties, nes būtum ši mėnesį mirusi. Prieš šv. Jokūbo penktadienį prieik išpažinties, nes tai būtų buvusi tavo mirties diena. Prašyk žmonių, kad penktadieniais nevalgytų mėsos.

Švč. Mergelė toliau kalbėjo:

— Visiems, kurie tiki, kai sakysi mano šv. žodžius, prašyk sukalbėti po vieną poteriuką. Netikintiems netark nė žodžio.

Marija vis verkusi. Didelės auksinės ašaros blizgėjusios, riedėjusios per veidą ir kritusios ant jos rūbų. Aplink staliuką žydėję auksiniai dobilai. (Pievoje tuo metu dobilai buvę nupiauti ir sukrauti į žaiginius.)

Tada mergaitė, susiėmusi rankas, prašė Mariją, kad duotų nors vieną jos ašarą ir kad paliktų dobilus, žydinčius auksu. Bet Marija atsakė:

— Dobilai ir ašaros tai ne stebuklas. Aš padarysiu didesnę stebuklą, kada pradės žmonės melstis, kad net visas pasaulis tviskės ir mirgės.

Mergaitė dar paklausė Mariją:

— Ar yra kokia teisybė apie paparčio žiedą, kada žmonės jo ieško per Jonines?

Marija atsakė:

— Didesnės laimės niekur nerasi ir jos nebus, kokią tu čia pamatei.

Mergaitė vis verkė. Tada Marija jai tarė:

— Neverk, eik linksminkis su jaunimu, kaip irėjai, tik gražiai. O dabar eik namo, prikelk sesutes, broliukus ir tėvelius ir, kai sukalbės poterėlį, pasakyk, ką matei. O dabar linkiu ilgo amžiaus ir laimingo gyvenimo.

Mergaitė dar klausė Mariją:

— Kada dabar apsireikši?

Marija atsakė:

— Daugiau čia neapsireikšiu. Dabar apsireikšiu Egipte su dviem angelais. O jeigu tave kas nors užpultų — engėjai ar kas nors, tai ateik į šią vietą pasimelsti, aš tau visada duosiu patarimą.

Po to Marija iškėlus rankas virš mergaitės galvos ir dingusi; dingusi lyg artėdama į mergaitę.

Tuo metu, kai mergaitė kalbėjo su Marija, kaimynystėje gyveną Biliūnai matė stiprią šviesą laukuose, bet nesuvokę kas ten vyksta.

Pirmieji, kuriems tą pačią naktį mergaitė papasakojo įvykį, buvo jos tėvai ir sesuo Onutė. Kaip Marija buvo prašiusi, jie prieš tai sukalbėjo po poterėlį. Brolis Bronius tuo metu buvo pas draugus. Kai grįžo, Romutė ir jam papasakojo, sukalbėjus vieną poterėlį.

Macvytės liudijime, tarp kitko, yra pridėtas vienas priedas, kuris turi ryšio nebe su apsireiškimu, bet su prasidėjusiu kultu. Po vienuolikos dienų, liepos 25-tą, dvi moterys su dukterimis iš kaimo atėjo į apsireiškimo vietą melstis. Prie jų nuėjo ir Macvytės motina su dukra Onute. Tur būt nenorėdamos, kad kas pastebėtų, jos sulindo į dobilų žaiginį, kuris buvo už pusantro žingsnio nuo apsireiškimo vietos. Pasimeldusios, jos išėjo iš žaiginio ir pamatė šviesą apsireiškimo vietoj, šviesa buvusi tokia, lyg kad suguldytum ant žemės keletą šviečiančių prožektorių. Onutė greit parbėgo namo pasakyti, ką matė. Tėvas — Macvys pirmasis išskubėjo ir dar matė gėstančią šviesą. O kai paskui išėjo Romutė, šviesos jau nebuvo.

Tikėtinumo klausimas

Pirmas dalykas, kuris turi rūpėti kiekvienam tiriančiam įvykį, tai liudijimo patikimumas. Svarbiausia liudytoja yra regėtoja. Ji, kaip rašo “Europos LF Bičiulis” pagal žinias, gautas iš Lietuvos, buvusi apklausi-
nėta daugelio civilių ir dvasiškių ir rasta visiškai normali, sveika mergaitė. Prieš regėjimą ji nepasižymėjo koku ypatingu pamaldumu; nebuvo nei davatka, nei sentimentalistis religiniuose dalykuose. Buvo praktikuojanti, bet niekuo neišsiskirianti iš kitų.

Tokia liko ir po regėjimo. Iš paties regėjimo ji nedaro jokios reklamos. Kieno nors paklausta, ramiai ir visada vienodai pasakoja, kaip buvo. Komunistų ji buvusi tardoma, grasinama ir draudžiama kalbėti. Bet ji nebijo ir kartoja, ką mačiusi.

Vienas jos apklausinėjimas (atrodo, bažnytinis) buvo padarytas praėjus trim savaitėm nuo regėjimo. Apklausinėjimas užtrukęs nuo 10:30 ligi 4:00 po pietų. Mergaitės laikysena per visą apklausinėjimą buvusi rami, nuolanki, džiaugsminga ir nuoširdi. Savo liudijimą, kaip rašoma, ji duodanti blai vių protu, laisva valia bei tyra širdimi, su prasdama, ką sakanti ir kam sakanti.

Taigi mergaitės asmuo ir jos laikysena prieš ir po regėjimo nekelia įtarimų ar abejonių tikėtinumo prasme. Jos motyvai liudyti įvykį yra grynai tikėjimiški.

Kitas klausimas, labai svarbus, tai ar pasakojimo turinyje, ypač Marijos žodžiuose, kuriuos mergaitė perduoda, yra kas nors priešinga ar nesuderinama su tikėjimo tiesomis bei dvasia? Atrodo, šito taip pat nėra, bent nebūtų galima įžiūrėti. Priešingu atveju, tektų galvoti, jog kažkas netvarkoj paties įvykio pagrinduose.

Dėl paties pasirodymo tikslo ir prasmės

Šis įvykis iškelia naują ir bene svarbiausią klausimą, būtent — kokia būtų buvusi

Marijos pasirodymo intencija, tikslas prasmė?

Tiesioginio atsakymo nerandame pačiame apsireiškimo turinyje. To nepasako nei Marija savo žodžiais. Tačiau iš ženklų ir Marijos žodžių galima ieškoti netiesioginio atsakymo.

Vienas dalykas atrodo būdingas, kad Marija pirmą kartą pasirodė bažnytiniame altoriuje, o antrą sykį — ant paprasto staliuko, koks būna šeimose. Bažnytiniame altoriuje ji prisistatė kaip “Orante” — tokioj pozoj, kaip ikonografijoj ji vaizduojama pakeltom, atskleistom rankom tarsi kunigas mišią metu. Ant šeimos staliuko — antru atveju — Marijos rankos jau buvo suglaustos, kaip kad ji vaizduojama Nekalto Prasidėjimo paveiksluose; šiuo antru atveju jos rankos glaudė ir nekaltybės simbolį — lelijas. Be kitko, bažnytiniame altoriuje Marija buvo tyli — nekalbanti, o ant šeimos stalo — bylojanti.

Šie ženkliniai - simboliniai skirtumai yra verti dėmesio. Atrodo, jog Marija lygiai nori likti besimeldžianti (Orante), taip pat ir garbinama bažnyčių altoriuose, kaip ir šeimų židiniuose. Bažnytiniai altoriai, galimas dalykas, bus toliau naikinami ir kultas turės vis labiau glaustis privačiuose namuose, šeimose. Ant privataus namų stalo Marija prisistato kaip Nekaltoji Mergelė pasipuo-

šus lelijomis, kaip tai jau buvo mūsų tautoje iš seno įprasta ją garbinti. Marija ne tik pati glaudžia prie savęs lelijas, bet ir regėtoją vadina “mergele, lelija”. Bažnyčioje ji meldžiasi — užtaria, bet nekalba — nemoko; tai jos Sūnaus (ir jo parinktųjų) privilegija. Bet ji kalba, moko iš šeimos pje-destalo; čia ji Mergelė ir Motina — Auklėtoja.

Kiti du dalykai, atrodo, specialiai pabrėžti, turint galvoj dabartinius apsileidimus pasninko bei maldos srityje. Marija pirmą kartą pasirodė penktadienį ir antrą sykį priminė penktadienius. Ji ragino regėtoją eiti išpažinties taip pat penktadienį (prieš šv. Jokūbą) ir prašė priminti žmonėm, kad penktadieniais pasninkautų. Kitas dalykas — dėl privačios, asmeninės maldos, vadinamų poterių. Marija dviem atvejais tai primena. "Prašyk sukalbėti po vieną poteriuką — visiems, kurie tiki". Vertas dėmesio ir tas poterių ryšys su pasakojimu apie Mariją. Gerajai naujienai priimti reikia maldos, reikia dvasinio susitelkimo ir atsivėrimo.

Trečias savo visuotinumu reikšmingas dalykas — tai pasaulio gelbėjimas. Marija žada išgelbėti žmoniją nuo pražūties, kai pasaulis pasidarys maldingas. (Panaši sąlyga ir Fatimos pažaduose.) Kitoj vietoj Marija vėl kartoja: “Aš padarysiu didesnę stebuklą, kada pradės žmonės melstis”. Iš to gali-

Roma Macvytė

ma spręsti, jog Marijos pasirodymo tikslas — pažadinti žmonių tikėjimą ir maldingumą, kad Dievas apsaugotų žmoniją ir Lietuvą nuo pražūties.

Panašumai su šiluviniu apsireiškimu

Šis apsireiškimas turi kai kurių panašumų su šiluviniu. Marija pasirodė tenai ir čia nuošalumoje — laukuose. Tačiau tie laukai Šiluvoje priklausė bažnyčiai; toje vietoje, prie akmens buvo paslėpti reikšmingi bažnytiniai dalykai. Janonių atveju toji vieta (žemė) kitados buvusi paaukota bažnyčiai statyti bet kilęs karas tai sukliudęs.

Abiem atvejais Marija pasirodė palaidais plaukais, kaip mūsų krašte būdinga mergaitėms. Rytietiniai papročiai dengia galvą visoms moteriškoms, tuo tarpu mūsų tautoje paprotinis galvos dengimas liečia tik ištekėjusias. Tuo galvos nedengimu, tais palaidais plaukais Marija prisistato mums kaip mergaitė — Mergelė (Virgo). Būdinga, jog ir regėtoja savo liudijime Mariją vadina tik “Švč. Mergelė”, niekad Dievo Motina. (Be kitko, Macvytės liudijime nevartojamas žodis “Panelė” — tik “Mergelė”.) Marijos mergystė, pabrėžiama tuo pačiu būdu dviejuose apsireiškimuose, pasidaro verta dėmesio mūsų lietuviškajai Marijos ikonografijai. Dailininkai turės išsivaduoti iš rytieti-

nio (nūnai ir Vakaruose būdingo) Marijos galvos dangstymo.

Labiausiai krinta j akis tas Marijos gaudis, tos ašaros tiek Šiluvos, tiek Janonių pasirodyme. Anuo metu Marija, klausiamą, ko verkianti, atsakė: “Čia buvo garbinamas mano Sūnus, o dabar ariama ir sėjama”. To meto diduomenės žvilgsnis, iš tikro, buvo nukrypęs nuo Kristaus į žemę — į lobį. Žymi dalis didikų ir bajorų buvo nuėjusi ligi visiško Kristaus dievybės neigimo. Nūnai padėtis atrodo gal dar liūdnesnė. Nebė atskiri sluoksniai, bet visa tauta yra išstatyta pavojui visiškai prarasti tikėjimą ir doros pagrindus. Šį kartą Marijos ašaros regėtojai atrodė ypatingai didelės. Marijos galvą puošė karūna, panaši į erškėčių vainiką.

Taigi, Marija antrą kartą prisistato mūsų tautai, o gal ir žmonijai, skausminigos Mergelės pavidalu. Žiūrint ikonografiškai, tai kažkas nauja mūsų krikščioniškai sąmonei. Ligšiol bažnyčiose ir mūsų liaudies mene Skausmingoji buvo vaizduojama tik Motina su nuimtu nuo kryžiaus Sūnumi.

Skausmingoji Motina buvo simboliu tylios, sukauptos, rymančios — ta prasme pasyvios ir receptyvios kančios, priimančios Dievo lėmimą. Tai aukos kančia, ne veiklos — rūpesčio, užuojautos, pagalbos.

Nūnai net dviejuose apsireiškimuose Ma-

rija prisistato verkianti ir kartu veikianti. Ji ateina, pasirodo, susiranda tarpininkus ir jiems kalba. Aišku, šis skausmo įkvėptas veiklumas yra motiniškas, bet gal dar labiau moteriškas - mergaitiškas. Ji nori padėti savo Sūnui, gydydama jo Mistinio Kūno narių — tikinčiųjų žaizdas. Šiluvoj ji tapo "Ligonių Sveikata" — toks jai buvo duotas titulas dėl daugelio pagydymų, fizinių ar dvasinių. Nūnai Janonyse ji daro tą patį.

Ar dėl to ji čionai gydo, kad regėtoja to prašė? Nebūtinai, nes pats jos apsireiškimas, kaip rodo visi buvę apsireiškimai, yra lyg neatsiejamai susijęs su gydomąja veikme. Tik įdomu, jog ir regėtojai, kaip mergaitei, išsprogo panašus veiklinis rūpestis, pro jos ašaras: "Švenčiausioji Mergele, gelbėk žmoniją nuo ligų".

Džiaugsmas ir asmeninė laimė

Jei Skausmingoji Motina guodžia liūdinčius dėl artimųjų mirties, dėl pačios kančios ir gyvenimo vargų, tai Verkianti Mergele — gydo ir gražina gyvenimo džiaugsmą. Argi ne džiaugsmas galėti vėl dirbti, veikti, siekti, kovoti atgautomis jėgomis? Bet Marijos mintis, atrodo, siekia toliau. Įsidėmėtini žodžiai regėtojai, išgelbėtai iš mirties:

— Neverk, eik linksminkis su jaunimu, kaip irėjai, tik gražiai!

Džiaugsmas daugelio tikinčiųjų pasamo-

nėję yra tapęs lyg neleistinu dalyku, lyg įtartinu, mažiausiai nesiderinančiu su Kristaus religijos dvasia. Ir religijos priešai (neišskiriant komunistinių ateistų) skelbia, jog krikščionybei rūpi tik žmones paruošti mirčiai, o ne gyvenimui. Bet argi Marijos Sūnus nekalbėjo apie gyvenimą, pilną gyvenimą, apie karališką puotą, apie paukščius, kurie moka gyventi ir be rūpesčių. Juk gyvenimas nėra tik kryžius, bet ir žydinčio džiaugsmo gėlės. Marija, rodos, kalba per vieną mergaitę visiem: "Neverkit, eikit ir džiaukitės, tik gražiai!

Šioj vietoj gal neatrodys banalus ir pačios regėtojos klausimas Marijai:

— Ar yra kokia teisybė apie paparčio žiedą, kada žmonės jo ieško per Jonines?

Paparčio žiedas yra fatalinės laimės simbolis. Gal tas simbolis nūnai lenkiamas kitai reikšmei: ieškoti laimės ir išganymo sovietinėj - ateistinėj sistemoj. Aklas prietarinis laimės ieškojimas yra būdingas daugeliui žmonių, gyvenančių ypač modernios civilizacijos sąlygose. Ta prasme pagoniškoji ir neo-pagoniškoji laimės samprata turi nemažų panašumų.

Į šį klausimą Marija atsako netiesiogiai, bet reikšmingai:

— Didesnės laimės niekur nerasi ir jos nebus, kokią tu čia pamatei.

Iš tikro, pamatyti nuostabią šviesą, su-

pintą su gaivinančiom, lyg rasa, ašarom — vilties šviesą ir tikėjimo paguodą — yra labiau patikima laimė. Pagaliau, ką “tu čia matei”, yra dangaus talka žemei, paskata džiaugtis pro ašaras, palaima veiklai gelbstint kitiem, stiprinant jų dvasines jėgas. Laimės nereikia ieškoti, o ją priimti arba ją gauti duodant kitiem.

Pabaigai

Šios pastabos ir interpretacija yra visiškai asmeniška. Ją galima priimti arba nepriimti taip pat pagal asmenišką kiekvieno galvojimą. Apsireiškimai iš viso neturi dogminio įpareigojimo tikėti. Net ir tuo atveju, jei, sakysim, bažnytinė vyriausybė leistų statyti bažnyčią Janonyse ir garbinti Apsireiškusiają — kiekvienas lieka laisvas tokį kultą remti, jame dalyvauti ar ne.

Jei nėra formalios pareigos šį įvykį priimti bei juo tikėti, tai lieka moralinė pareiga jo neatmesti, neniekinti, nebanalinti, priešingai — toliau svarstyti, tyrinėti ir iš vis rimtai bei pagarbiai jo atžvilgiu laikytis.

Kalbant apie tikėjimą, bent asmeniškąjį, mažiausiai turi reikšmės formalinė pusė. Mes visada žiūrime daugiau dvasios nei raišės akimis. Ir kai tokiom akim nūnai žvelgiam į savo tautą, vedančią sunkią, beveik desperatišką kovą prieš ateistinės imperijos pastangas sugniuždyti tikėjimą bei moralę,

argi toks dangaus ženklas, kaip šis, nepasidaro giliai įtikimas?

Atsakymą matome labai teigiamą pačioj Lietuvoj — tariamą įvairių žmonių, neišskiriant besimokančio jaunimo. Tebėra ryškios ir neigiamos reakcijos iš komunistų pusės. Vėliausia žinia, išsiųsta iš Lietuvos š. m. kovo 25 dieną, abipuses reakcijas išreiškia dviem sakiniais: „Į Skiemonis žmones tebevažiuoja. Mergaitė (Roma) išsiųsta į mokyklą“.

Pagal ligšiolinį laiškų šifrą „mokykla“ turėtų reikšti kalėjimą ar kitokią ištrėmimą. Bet, gal būt, kad regėtoja tik švelniausiu būdu izoliuota, pasiunčiant ją kur nors į mokyklinį bendrabutį.

Regėtoja yra dabarties jaunimo atstovė — jaunimo, kuriam tenka ir teks pakelti didelių bandymų. Ypatingi bandymai laukia šią trapią mergaitę, į kurią nugręžtos tikinčiųjų ir ateistų akys. šių bandymų aki-vaizdoj vienas neseniai grįžęs iš Lietuvos vyras kreipėsi laišku: „Labai man norėtusi prašyti, kad Jūs asmeniškai ir mūsų seselės melstumėtės už Romą Macvytę — Marijos regėtoją“.